מבצעי ריגול סיני בארצות הברית: ומה בישראל?

ניר בן משה[1] | 20 בפברואר, 2022 | גיליון 1560

ביולי 2021 פרסם מכון המחקר האמריקאי CSIS דו"ח על פעילות ריגול של המודיעין הסיני בארצות הברית, שבין יעדיה מטרות ממשל, המגזר הביטחוני ויעדים אזרחיים. מאמצי הריגול כללו שימוש נרחב בגופים ממשלתיים, מפלגתיים, עסקיים, וגורמי אקדמיה מסין. סביר מאוד שמאמצי ריגול של סין מתקיימים גם בישראל, הנתפשת על ידי סין כמעצמה טכנולוגית מובילה. ליכולותיה המתקדמות של ישראל, בפרט בטכנולוגיה עילית, בסייבר, ברפואה ובחקלאות יש פוטנציאל תרומה כמעט לכל תחום בתוכניות התעצמותה של סין. לפיכך, חשוב להכיר לעומק את דפוסי פעילות המודיעין של סין ולצמצם את מידת החשיפה של יעדים בישראל למאמצים כאלה.

תכנית החומש ה-14 של סין לשנים 2021-2025 מתווה את יעדיה האסטרטגיים העיקריים וחותרת לעצמאות טכנולוגית וכלכלית ולצמצום התלות במדינות העולם. תוכנית "תוצרת סין 2025" קובעת יעדים להזנקת סין למעמד מעצמה טכנולוגית וכלכלית מובילה ומגדירה עשרה מגזרים שבהם עליה להפוך למובילה עולמית, ביניהם: טכנולוגית מידע, רשתות 5G, רכבים חשמליים, "חומרים חדשים", אנרגיה ירוקה, רובוטיקה, מכשור רפואי וחקלאי ותעופה. דיווחים מארצות הברית וממדינות רבות נוספות מלמדים, כי לצד מהלכים ויחסים גלויים מפעילה סין כלים חשאיים ומוסווים לאיסוף מידע, ומשלבת שיתופי פעולה אזרחיים עם פעילות מודיעין וריגול מגוונת של סוכנויות המודיעין שלה. המאמץ הלאומי הסיני לריגול ואיסוף מידע כולל שימוש נרחב בגופים ממשלתיים, מפלגתיים, עסקיים ואקדמיים וכן אנשים פרטיים. זהו מאמץ שיטתי וארוך טווח, בשירות יעדיה האסטרטגיים של סין להשגת עליונות טכנולוגית, לחיזוק עוצמתה הצבאית וכן ליצירת תלות והשפעה של מדינות ואליטות זרות. שיטות הפעולה של סין - בבריטניה, גרמניה, אוסטרליה ובמדינות נוספות - דומות, תוך התאמות מתבקשות לתנאים המקומיים בכל מדינה. לתובנות אלה משמעויות גם לישראל.

ריגול סיני בארצות הברית

ביולי 2021 פרסם מכון המחקר האמריקאי CSIS דו"ח על דפוסי פעולה ושיטות ריגול של המודיעין הסיני בארצות הברית. הדו"ח מתייחס לכ-160 אירועי ריגול שהתקיימו בשנים 2000-2021 ושפרטיהם פורסמו בפומבי. הדו"ח אינו מתייחס לאירועי ריגול נוספים נגד מטרות ויעדים אמריקאים מחוץ לגבולות ארצות הברית, וגם לא ל-1,200 מקרים לכאורה, שנחשדו

[1] ניר בן משה הוא חוקר-אורח בתכנית ישראל-סין במכון למחקרי בטחון לאומי, ולשעבר הממונה על הביטחון במערכת הביטחון (מלמ"ב)

כגניבת "קניין רוחני" מארצות הברית. בפתח הדו"ח מודגשת מגמת עליה משמעותית בהיקף פעולות הריגול בארצות הברית מאז 2010, כאשר 76 אחוזים מהמקרים תועדו בעשור שלאחר מכן ורק כרבע בעשור הקודם. עליה זו התרחשה לאחר מינויו של שי ג'ינפינג לתפקיד המזכיר הכללי של המפלגה הקומוניסטית של סין, בשנת 2013, שאחריה תועדו 84 אירועים.

מקור נתוני הגרפים: [Survey of Chinese Espionage in the United States Since 2000]

יעדי הריגול ושיטותיו היו מגוונים. חלק עיקרי מהפעולות כוון ליעדי שלטון, ובהם הבית הלבן, גופי ממשל (מחלקת המדינה, משרד המסחר, משרד ההגנה, הגנת המולדת, משרד האנרגיה ומשרד העבודה), זרועות צבא, סוכנויות מודיעין (CIA,FBI,DIA) ומנהל האווירונאוטיקה והחלל הלאומי (NASA), וכן לתעשיות ביטחוניות מובילות (Boeing, Lockheed Martin ו-Raytheon). 34 אחוזים מפעולות הריגול נועדו להשגת טכנולוגיה צבאית, 51 אחוזים להשגת טכנולוגיה לשימושים אזרחיים ו-15 האחוזים הנותרים להשגת מידע על סוכנויות ממשל ופוליטיקאים.

תכלית פעולות הריגול שתועדו בארה"ב

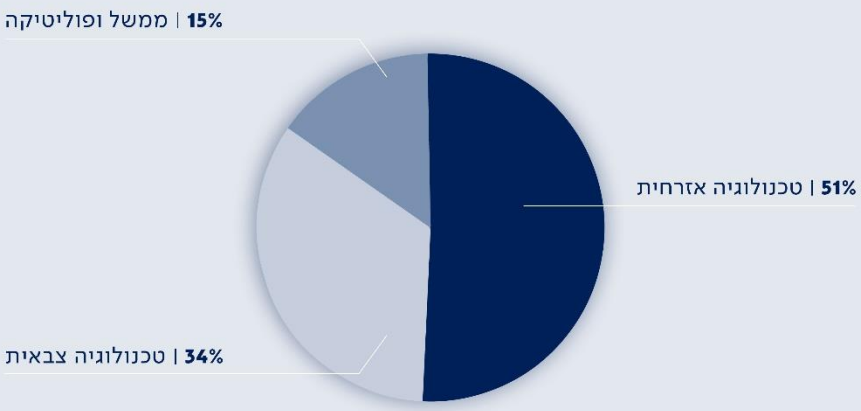

הדו"ח מדגיש גם את המאמץ המודיעיני מול יעדים אזרחיים (כ-51 אחוזים מהאירועים שתועדו), ביניהם: תעשיית ההייטק, אנרגיה, תעשיית הרכב והצבע, אוניברסיטאות ומכוני מחקר, תעופה, בריאות, תקשורת, עיתונות, ולבסוף, אישים פוליטיים (מועמדים לנשיאות ולסנאט ופוליטיקאים).

חברות ויעדים שנתקפו	המגזר האזרחי שנתקף
Motorola, EMC, Google, Yahoo, Sun Microsystems, SiRF	תעשיות טכנולוגיה
3D-GEO, Exxon Mobil	אנרגיה
Ford, Dupont, General Motors, Metaldyne, Valspar	תעשיית הרכב והצבע
MIT, University of California, Oak Ridge National Laboratory	אקדמיה ומכוני מחקר
United Airlines, Civil Reserve Air Fleet, GE Aviation	תעופה
NIH, GlaxoSmithKline, Ventria Bioscience, GE Healthcare	רפואה ובריאות
T-Mobile, Lucent, L3, Avago Technologies, Analog Devices	תוכנה ותקשורת
RSA Security	סייבר
WSJ, WP, NYT	עיתונות
Moody's Analytics	הון
Coca Cola	מזון
Mariott	תיירות
Orbit Irrigation, Dow AgroSciences	חקלאות
Office of Sen. Bill Nelson, Sen. Dianne Feinstein	אישים

הדו"ח מלמד כי המודיעין הסיני נקט שיטות פעולה מגוונות להשגת יעדיו בארצות הברית, ביניהן בלט מאמץ לגייס ולהפעיל גורמי ממשל, תעשיה ואקדמיה, לאיסוף והשגת מידע. חלק מהמעורבים היו מודעים בתחילת המגעים לפעילות הריגול שביצעו ולמשמעויותיה, בעוד אחרים גויסו למשימה תוך שיטוי והונאה, ו"דורדרו" בהדרגה. המודיעין הסיני ניצל את

אפשרויות שיתוף הפעולה בסקטור העסקי והאזרחי להקמת מיזמים וחברות בבעלות משותפת אמריקאית–סינית, לצורך גישה לידע בעל ערך ולהשפעה. שיטה עיקרית נוספת הייתה תקיפת יעדים במרחב הסייבר והשגת גישה לרשתות מחשוב, למאגרי מידע, לתוכניות פיתוח והצטיידות ולפרויקטים מסווגים. מרבית הנאשמים באירועי הריגול שנסקרו בדו"ח היו אזרחי סין (74 אחוזים), מהם 42 אחוזים עובדי מדינה או משרתי צבא, ו-32 אחוזים ללא שיוך ארגוני לממשל ולצבא. 26 אחוזים מהנאשמים בריגול ובסיוע לסין היו אזרחי ארצות הברית.

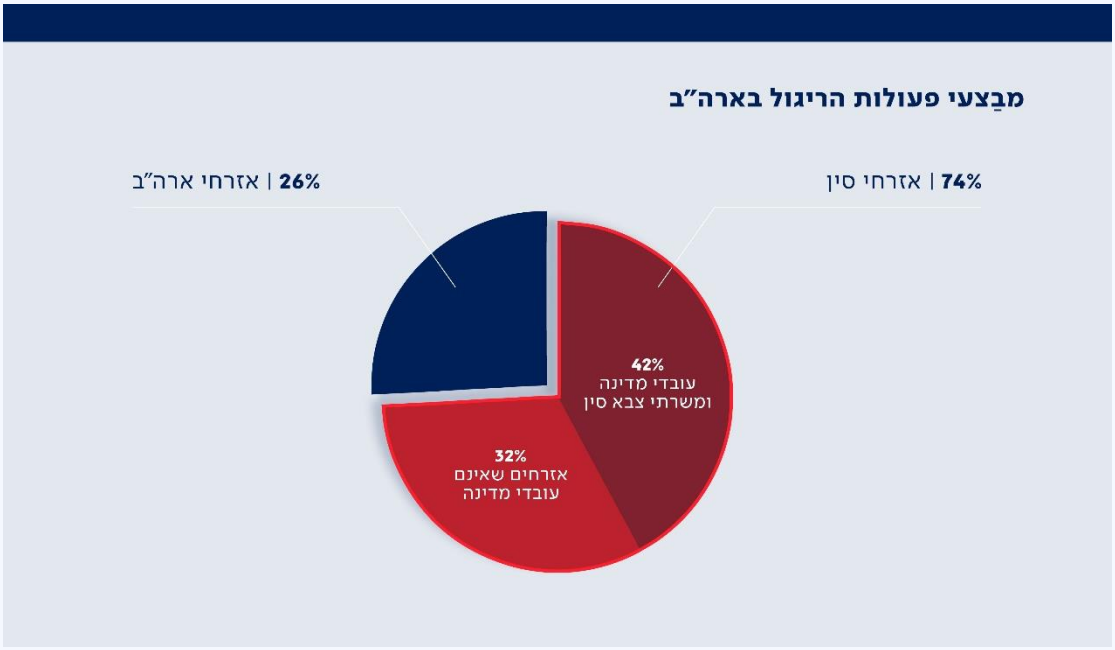

ריגול סיני בישראל?

ישראל נתפשת על ידי סין כמעצמה טכנולוגית מובילה. ליכולותיה המתקדמות בטכנולוגיה עילית, בסייבר, ברפואה, בחקלאות ועוד יש פוטנציאל תרומה טכנולוגית כמעט לכל תחום של תוכניות התעצמותה של סין. לפיכך, סביר מאוד שמאמצי ריגול של סין מתקיימים גם בישראל, כבמדינות אחרות הערכיות עבורה. ישראל היא אפוא מקור אטרקטיבי לטכנולוגיות הדרושות לסין, כפי שמבטאת במפורש "השותפות הכוללת לחדשנות" שנחתמה בין המדינות ב-2017. לצד הפעילות הגלויה והמוסכמת, סביר שגם בישראל פועלים גופי המודיעין של סין להשגת יעדיה בדרכים אחרות. בדומה למדווח מארצות הברית, אין לשלול כי גם משרדי ממשלה, תעשיות ביטחוניות וחברות אזרחיות בישראל הותקפו בשירות התכלית המודיעינית של סין. סביר גם, כי מוקד עניין מהותי בעיני המודיעין הסיני הוא מערכת הקשרים המסועפת בין ישראל לבעלת בריתה, ארצות הברית.

מערכת הביטחון וצה"ל הם יעד סביר מאוד למאמצי מודיעין של סין, הן כשלעצמם והן לאור זיקותיהם העמוקות למקביליהם בארצות הברית, יריבתה העיקרית של סין. היעדים למאמצים כוללים בוודאי מערכות אמל"ח עיקריות בישראל, המפותחות בשיתוף פעולה עם ארצות הברית או מתוצרתה, כאשר לחלק מהתעשיות הישראליות חברות-בת בארצות הברית, ואחרות מייצרות רכיבים המשולבים במערכות נשק אמריקניות. סביר שגם טכנולוגיה צבאית ישראלית

מתקדמת המיוצאת לחו"ל היא יעד לפעילות מודיעין סינית, כולל בשטח המדינות שרכשו אותה.

כבמדינות מתקדמות אחרות, סביר שגם בישראל מהווה האקדמיה, שלה שיתופי פעולה רבים עם מערכת הביטחון מצד אחד, ועם מוסדות בסין, לרבות בתחומי המחקר וחילופי חוקרים, מצד שני, יעד אטרקטיבי עבור המודיעין הסיני. זאת, בזכות הגישה הקלה יחסית שהיא מאפשרת לרשתות מידע, מחקרים, חוקרים מובילים ובעלי תפקידים, ובייחוד אלה המעורבים במחקר ופיתוח ביטחוני. על פי שיטות איסוף המודיעין שתועדו בארצות הברית נראה, כי ישראל חשופה ביותר לתקיפות במרחב הסייבר, שתכליתן גניבת ידע. זאת, בשל השימוש הנרחב בישראל בתשתיות מחשוב, מידע ותקשורת, וכן מהקלות היחסית של השגת נגישות מרחוק, בסיכון נמוך לתוקפים. עם זאת, אפשר להעריך, כי ריגול המבוסס על אזרחים סיניים פחות נפוץ בישראל מאשר בארצות הברית, שבה היקף רחב של אזרחי סין (לומדים, מלמדים ועובדים), לצד קהילה גדולה של אמריקאים ממוצא סיני, שהיא יעד ברור של מאמצי סין.

לאורך שנים נמנעת "ישראל הרשמית" מלהפנות אצבע מאשימה כלפי סין או מעצמות אחרות על ריגול בשטחה. המידע הציבורי לגבי מאמציה המודיעיניים של סין בישראל נשען על פי רוב על פרסומים ממקורות מסחריים וזרים. באוגוסט חשפה חברת הסייבר הבינלאומית FireEye, כי עשרות גופים פרטיים וממשלתיים בישראל מסקטורים מגוונים היו נתונים למתקפת סייבר מתואמת על ידי קבוצת תקיפה, שמקורה בסבירות גבוהה בסין, לשם ריגול טכנולוגי, עסקי ותעשייתי. החברה ציינה בהודעתה כי האירוע נחקר בשיתוף הרשויות בישראל, אולם מקורות ישראלים רשמיים לא התייחסו לאירוע ולהשלכותיו.

דו"ח CSIS אינו עוסק ישירות בהשקעות זרות, אולם, גם הן עלולות לשמש פלטפורמה להשגת טכנולוגיה ולריגול באמצעות מעורבות בהקמה, ובעיקר בהפעלה של מיזמי תשתית מתקדמים ומרושתים. הוועדה לבחינת היבטי ביטחון לאומי בהשקעות זרות, שהוקמה מתוקף החלטת הקבינט המדיני ביטחוני מאוקטובר 2019, נועדה לתת מענה גם לאיום מודיעיני כזה, אך סמכויותיה הוגבלו לתחומים הכפופים לרגולציה, והיא איננה רשאית לבחון השלכות ביטחוניות בהשקעות זרות בסקטור הפרטי.

סיכום והמלצות

סין אינה אויב של מדינת ישראל ולקשרי הכלכלה עימה יתרונות חשובים עבורנו. עם זאת, סין חותרת במוצהר להפוך למעצמה העולמית המובילה, והיא מנהלת מאמצים נרחבים להשגת הטכנולוגיות הדרושות לה לשם כך בדרכים לגיטימיות יותר ופחות. שיטות הפעולה ויכולות המודיעין והריגול של סין, כפי שהן מתועדות בחו"ל, מציבות אתגר ניכר גם בפני ישראל, כיעד אטרקטיבי וכמקור לטכנולוגיה מתקדמת.

יש אינדיקציות פומביות ממשיות אך מועטות בלבד לריגול סיני בישראל, אך סביר שקהילת המודיעין בארץ רואה תמונה רחבה ועמוקה יותר. כהנחת עבודה נכון לשער, כי מאמצי סין

בישראל לקידום יעדיה הכלכליים והטכנולוגיים דומים לאלה שהיא מפעילה במדינות מתקדמות אחרות, וכי הם מתבצעים בדפוסי פעולה דומים, בהתאמות מקומיות. לאור לקחי מדינות אחרות, ניתן להעריך את האתגר לישראל, את מידת החשיפה לו, ואת המענה המתחייב. האיום המודיעיני על המערכת הביטחונית-תעשייתית, בדגש על קשריה עם ארצות הברית, משמעותי במיוחד, ומחייב שמירה והקפדה על רמת המענה הגבוהה הקיימת, תוך שיתוף פעולה ותיאום הדוק עם גופי הביטחון בארצות הברית. לצד זאת, חשוב להגביר את חוסנם של מערכי הממשלה, התעשיה האזרחית והאקדמיה מפני פעילות מודיעין זרה, הכרוכה בסיכונים אסטרטגיים וביטחוניים ובאבדן טכנולוגיה והון רוחני, לצד נזקים עסקיים וכלכליים.

צעד ראשון והכרחי להתמודדות עם האתגר הוא הגברת המודעות לסיכון ומשמעויותיו. ראשית חכמה, נכון להתבונן וללמוד מניסיונם של אחרים בעולם על אודות שיטות ואמצעי המודיעין שמפעילה סין להשגת יעדיה, ועל דרכי מענה לצמצום פגיעתם. רק בניהול סיכונים אחראי ומקצועי תוכל ישראל להמשיך ולקדם יחסים פוריים ובטוחים עם סין, ולחזק את יחסיה האסטרטגיים עם ארצות הברית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט